

JEDNO PITANJE DEOBE NOVIH POSEDA U POSTUPKU KOMASACIJE

Marko GOSTOVIĆ — Novi Sad

1. UVOD

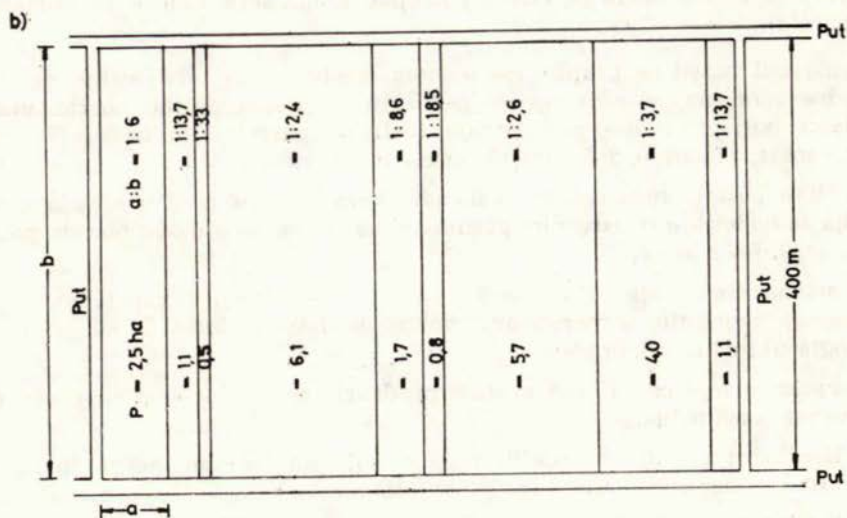
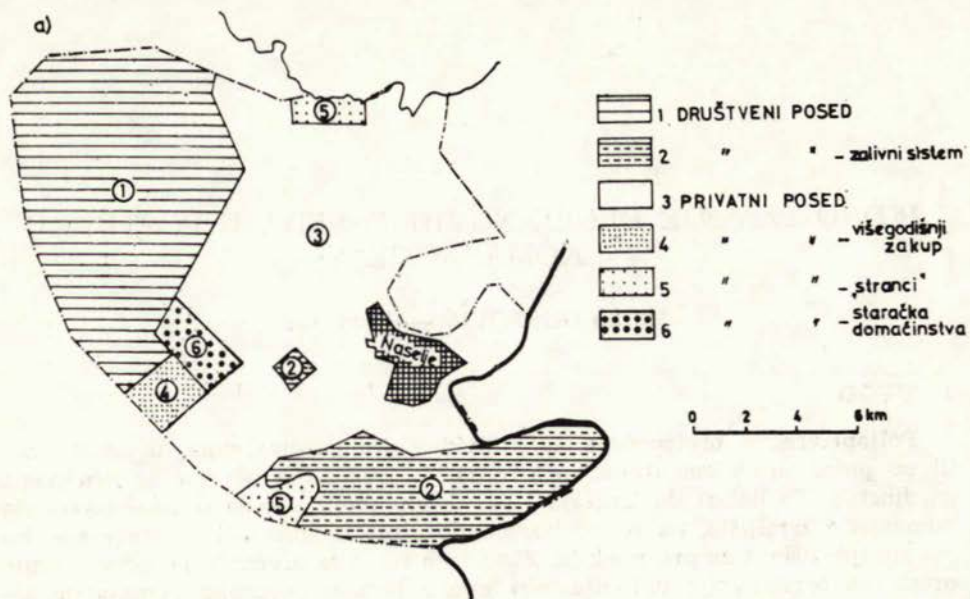
Poljoprivredna proizvodnja na individualnim gazdinstvima, u celini uzev ili po pojedinim elementima, nedovoljno je izučena u odnosu na društvena gazdinstva. To dolazi do izražaja i pri deobi novih poseda u toku izvođenja komasacije zemljišta, pa se ne koriste dovoljno mogućnosti za stvaranje što povoljnijih uslova za proizvodnju. Zbog toga ćemo se osvrnuti na jedno pitanje prostorne organizacije individualnih gazdinstava u postupku komasacije zemljišta.

2. OSNOVNA NAČELA DEOBE NOVIH POSEDA U KOMASACIJI

Prilikom deobe novih poseda u postupku komasacije obično se primenjuju ova načela:

1. društveni posed se grupiše na jednom mestu — na udaljenijim delovima radne zone, najčešće na njenoj periferiji — prema prethodno razrađenom planu poljoprivredne proizvodnje (veličina parcela, unutrašnji i spoljni transport, plodored, lokacija ekonomskih dvorišta i dr.),
2. ukoliko postoji veća razlika u mehaničkom sastavu zemljišta, teža zemljišta se dodeljuju društvenim gazdinstvima jer su za njihovu obradu potrebne snažnije mašine,
3. domaćinstvima koja izdaju svoj posed u višegodišnji zakup (obično 6—10 godina) nadeljuju se pored društvenog gazdinstva, kako bi se pri obradi mogla uključiti u kompleks,
4. staračka domaćinstva, kao mogući prodavci zemlje, lociraju se pored društvenog gazdinstva,
5. individualni posedi se nadeljuju po pravilu na jednom mestu, ili na dva ukoliko se zemljišta razlikuju po bonitetu,
6. individualna gazdinstva nadeljuju se bliže naselju,
7. »stranci« — domaćinstva koja stanuju u susednim naseljima — nadeljuju se na granici radne zone, naspram mesta stanovanja i bliža rodbina, ukoliko se izjasni za to, nadeljuje se na jednom mestu.

* Adresa: Dr Marko Gostović, Novi Sad — Poljoprivredni fakultet, Institut za ređenje voda.

(Sl. 1.)

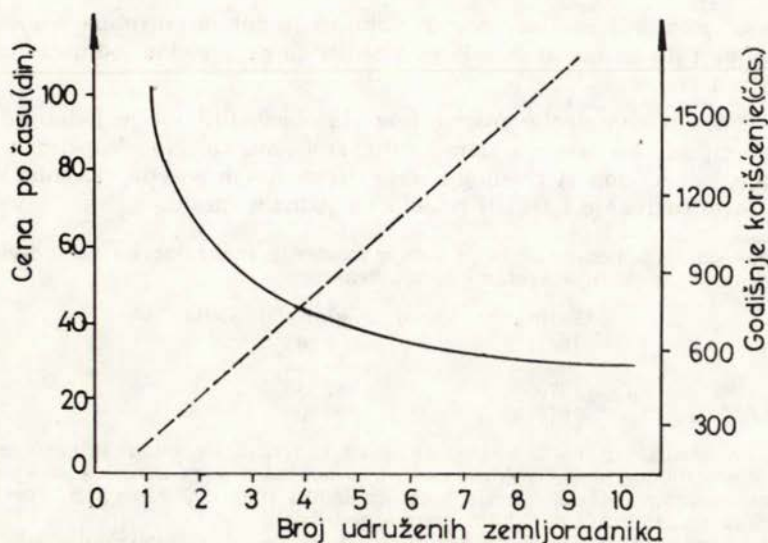
Sl. 1. Primer deobe novih poseda u postupku komasacije: a) radna zona i b) jedr tabla

Ovakvim načelima deobe novih poseda rešava se pitanje poljoprivredne proizvodnje na onim individualnim gazdinstvima koja daju zemlju u višegodišnji zakup, a stvaraju se povoljni uslovi za uspostavljanje raznih vidova kooperacije sa staračkim domaćinstvima. Za ostala gazdinstva se grupisanjem parcela i nadelom, po mogućnosti, bliže mestu stanovanja osetno poboljšavaju uslovi za proizvodnju. Ali još uvek se radi o malim posedima i parcelama nepovoljnog oblika (prema sl. 1., odnos strana parcele kreće se u granicama 1 : 2,4 — 1 : 33).

3. OBRAZOVANJE ZEMLJORADNIČKIH PROIZVODNIH JEDINICA

Kad se ima u vidu da je bitno pitanje poljoprivredne proizvodnje korišćenje savremene mehanizacije, dosadašnjim načinom deobe novih poseda nije se dovoljno uradilo u tom pravcu. Da bi to objasnili, podimo od sledećih činjenica:

1. Individualnom poljoprivrednom proizvođaču, u cilju povećanja poljoprivredne proizvodnje i preobražaja gazdinstva, treba pomoći da postane robni proizvođač. Da bi to postigao, neophodno je da on raspolaze najsavremenijom tehnikom.*
2. Opremanje sredstvima mehanizacije individualnih gazdinstava ima dve osnovne specifičnosti:
 - pošto se radi o malom posedu, maksimum do 10 ha, ne mogu se zadovoljiti uslovi potrebni za uvođenje mehanizacije, odnosno za njeno racionalno korišćenje, te je neprihvatljivo da se nabavka mehanizacije vrši samo za jedan posed,*
 - zbog odlaska radne snage sa sela javlja se nestašica radne snage te je sve veća potreba uvođenja mehanizacije.

Sl. 2. Godišnje korišćenje traktora i cena traktorskog časa

Imajući ovo u vidu, postavlja se pitanje da li je moguće u postupku komasacije stvoriti uslove za primenu savremene tehnike na individualnim gazdinstvima? Odgovor na ovo pitanje pruža iskustvo tzv. mašinskih zajednica koje u SR Sloveniji postoje odranije, a organizovano se formiraju, na osnovu izvršenih istraživanja, počev od 1967.

Osnovni princip uvođenja savremene mehanizacije je da se ne vrši mehanizacija pojedinih radova ili radnih procesa, već kompleksna mehanizacija procesa proizvodnje. To znači da je rešenje u uvođenju kompletnih linija za pojedine vidove poljoprivrede proizvodnje. Za nabavku ovih linija potrebna su znatna sredstva, koja daleko prevazilaze mogućnosti jednog gazdinstva. Zbog toga je potrebno udruživanje zemljoradnika i obrazovanje, a »ključ« za njeno formiranje treba da bude broj gazdinstava, tj. veličina udružene površine.

Da bi odredili veličinu te jedinice, označimo sa:

- V — nabavnu vrednost kompletne proizvodne linije za određenu vrstu poljoprivredne proizvodnje (din.) i
 c — visinu investicionog ulaganja za nabavku mehanizacije kojom se može opteretiti gazdinstvo (din/ha).

Tada je tražena površina jedinice

$$P = \frac{V}{c} \text{ (ha)}$$

Primer

Ako je nabavna vrednost proizvodne linije 1 000 000 din. a mogućnost ulaganja gazdinstva 12 000 din/ha, onda je tražena površina

$$P = \frac{1\,000\,000}{12\,000} = 83 \text{ ha}^*$$

Da bi se ovo realizovalo, potrebno je:

- da se grupa zemljoradnika udruži kako bi se dobila potrebna površina i
- u postupku deobe novih poseda obezbediti da proizvodna jedinica čini jednu prostornu celinu.

Pri izvođenju komasacije ovo se lako da obezbediti jer je jedno od osnovnih načela naših komasacija demokratičan postupak. Na skupštini učesnika komasacije, gde se donosi predlog načela deobe novih poseda, učesnici se mogu izjasniti za udruživanje i tražiti nadelu na jednom mestu.

* Počev od 1960. godine očita je težnja uvođenja mehanizacije na individualnim gazdinstvima. To pokazuje kretanje broja traktora.

Godina	Broj traktora u SFRJ
1961.	6 263
1965.	10 995
1970.	52 598
1975.	200 000

* Prema istraživanjima, posed od 10 ha i s najvišim stepenom intenzivnosti proizvodnje može da angažuje traktor samo oko 500 časova godišnje, a donja granica ekonomske opravdanosti korišćenja traktora iznosi oko 1 000 časova (na društvenim gazdinstvima traktor radi oko 1 500 časova godišnje).

Zavisnost ekonomičnosti upotrebe traktora od broja udruženih zemljoradnika daje sl. 2.

Stvaranje zemljoradničkih proizvodnih jedinica korisno je s aspekta:

- poljoprivrede, jer se stvaraju bolji uslovi za poljoprivrednu proizvodnju,
- društveno-ekonomskih odnosa, jer primena savremene mehanizacije najviše i najbrže vodi preobražaju individualnih gazdinstava i
- komasacije, jer:
 - a) olakšava se nadela učesnika, pošto bi udruženi zemjoradnici, zbog mogućnosti objedinjavanja poseda, pristali da budu nadeljeni nešto dalje od naselja da se oslobodaju površine bliže naselju,
 - b) umesto parcela nepovoljnog oblika (odnos dužine prema širini), koje se obrazuju pri nadelu individualnih poseda različite veličine, moguće je obrazovati površinske jedinice pogodne za korišćenje mehanizacije i s manjim gubicima u zemljištu i
 - c) stvaranjem većih parcela veća je i njihova dužina tako da je potrebna manja gustina putne mreže, čime se štedi na zemljištu.

Treba imati u vidu da je za ovo udruživanje potrebno svladati otpor koji bi mogao nastati iz tradicionalnog konzervativnog seljačkog mentaliteta. Osim toga, na proizvodnim jedinicama potrebno je uvesti specijalizaciju proizvodnje, što se protivi navici seljaka da proizvode sve ono što im je potrebno za domaćinstvo.

4. ZAKLJUČAK

U komasaciju zemljišta je u zadnje dve decenije uneto niz novih elemenata, npr.: paralelno se izvode radovi na odvodnjavanju zemljišta, planiraju se poljozaštitni pojasevi, obezbeđuju se potrebne površine za uređenje naselja, rezervišu se površine za objekte infrastrukture i dr. Zbog toga se praktično više ne radi o klasičnoj komasaciji već o složenijoj i sveobuhvatnijoj agrarno-tehničkoj operaciji. Međutim, nije dovoljno urađeno za poljoprivrednu proizvodnju na individualnim gazdinstvima. Pored ostalog, razvoj komasacije nije pratio promene nastale sve većim opremanjem gazdinstava savremenim sredstvima rada.

Na malim posedima, iako su parcele grupisane, ne postoje uslovi za ekonomično korišćenje mehanizacije. Mogućnosti za izmenu tog stanja pruža komasacija. Jedna od njih je obrazovanje proizvodnih jedinica. One bi se formirale udruživanjem zemljoradnika u svrhu nabavke i korišćenja mehanizacije za određenu vrstu poljoprivredne proizvodnje. Ove jedinice pri deobi novih poseada treba nadeliti na jednom mestu, prema prethodno razradnom planu proizvodnje.

LITERATURA I DOKUMENTACIJA

1. Jenčić, R.: Usmeravanje mehanizacije na individualnom sektoru poljoprivrede u SR Sloveniji, Jugoslovenski simpozijum za poljoprivrednu tehniku, Bled, 1974.
2. Marinc, V.: Mašinske zajednice, Jugoslovenski simpozijum za poljoprivrednu tehniku, Bled, 1974.
3. Segedinac, M., Mutić, Z.: Ekonomsko-tehnički uslovi za mehanizaciju individualnog gazdinstva, Savremena poljoprivreda 1/1972, Novi Sad.
4. Statistički godišnjak SFRJ, 1976.
5. Elaborati i opštinske odluke komasacija izvedenih u opštinama Vrbas, Bečej i Senta.

* Prema iskustvima u SR Sloveniji, pri orijentaciji na proizvodnju krompira potrebna je površina bar 12—15 ha, a za proizvodnju kukuruza 80—100 ha.

REZIME

JEDNO PITANJE DEOBE NOVIH POSEDA U POSTUPKU KOMASACIJE

Poljoprivredna proizvodnja na individualnim gazdinstvima osetno zaostaje za proizvodnjom na društvenim. Jedan od glavnih razloga za to je neekonomičnost primene savremene mehanizacije na malim posedima. Grupisanjem parcela u postupku komasacije poboljšavaju se uslovi za proizvodnju, ali u pogledu primene mehanizacije stanje se ne menja znatnije. Zbog toga je potrebno koristiti mogućnost stvaranja zemljoradničkih proizvodnih jedinica. Njihova veličina zavisi od vrste poljoprivredne proizvodnje, odnosno nabavne vrednosti određene proizvodne linije i mogućnosti investicionog ulaganja gazdinstva (din/ha). Ovako obrazovane proizvodne jedinice prilikom deobe novih poseda u komasaciji treba oformiti kao prostorne celine.

ZUSAMMENFASSUNG

EINE FRAGE DER TEILUNG NEUER GUNDBESITZE IN DER FLURBEREINIGUNG

Die landwirtschaftliche Produktion auf den individuellen Wirtschaften bleibt spürend hinter der Gesellschaftproduktion. Ein der Hauptgründe liegt in der unekonomischen Anwendung der zeitgemässen Mechanisation auf den kleinen Grundbesitzen. Mit der Zusammenziehung der Parzellen verbessern sich die Produktionsbedingungen in der Flurbereinigung aber hinsichtlich der Mechanisationanwedung kommt es zu keiner Wesentlichen Zustandsänderung. Deshalb ist es notwendig die Möglichkeit zur Bildung landwirtschaftlichen Produktionseinheiten auszunützen. Ihr Umfang steht in Abhängigkeit von der Gattung der landwirtschaftlichen Produktion dh. vom Kostenpreis der bestimmten Produktionslinie und der Investierungsmöglichkeit der Wirtschaften (Din/ha). Solche gebildete Produktionseinheiten mögen bei der Verteilung der neuen Grundbesitze in der Flurbereinigung als Flächengesamtheiten geformt werden.